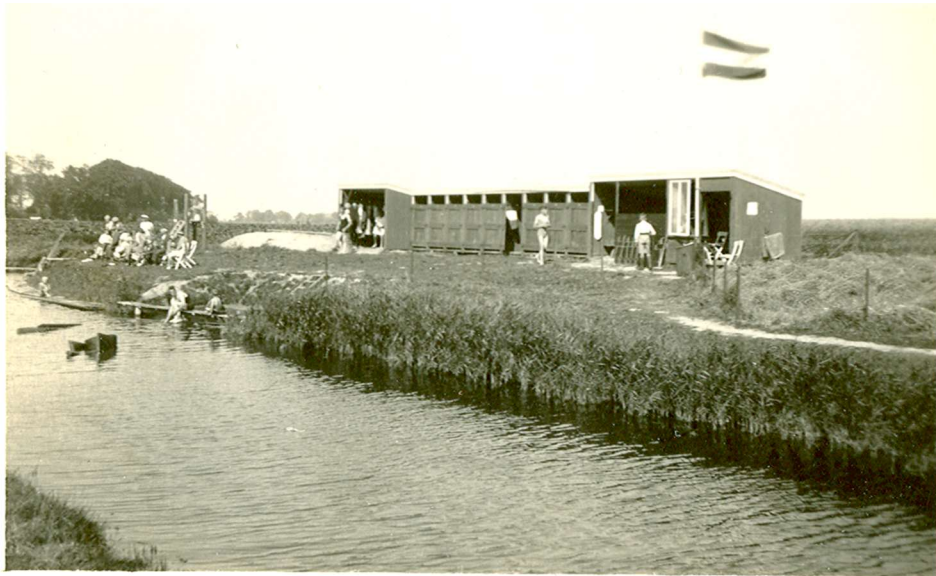

De zweminrichting van de gemeente Eenrum : zwemmen op het kruispunt van twee maren

Wapperde de vlag dan was dat het teken dat je er kon gaan zwemmen. Rechts van de vlag het badmeesterskantoor en links ervan de badmeester A.J. ter Heide (1938).

Eerst iets over zwemmen in het algemeen en de zwemsport in het bijzonder

De Nederlandse Zwembond (NZB, vanaf 1933 KNZB) werd in 1888 opgericht door vijf zwemverenigingen uit de Randstad. In 1909 sloot de NZB zich aan bij de wereldzwembond FINA. Na de Eerste Wereldoorlog kwamen er meer leden en in elke provincie kwam een zgn. kring van de bond. Vooral de in de stad Groningen geïnterneerde Engelse krijgsgevangenen zorgden voor een toename van de belangstelling voor het zwemmen. Zij deden aan waterpolo en leerden het de Groningers. Ook de 'Zwemclub Groningen', opgericht in 1910, deed veel aan de promotie van deze sport. Bij het ontstaan van de Z.C.G. was er nog geen sprake van schoolslag, borst- of rugcrawl. Men kende alleen snelzwemmen op buik, rug of

zijde. Ze gaven overal in de provincie zwemdemonstraties. Deden de verschillende zwemslagen voor omdat men deze nog niet kende en organiseerden zwemwedstrijden. Ook bij bijna alle openingen van zwembaden in de provincie gaf Z.C.G. demonstraties en maakte zo propaganda voor de zwemsport. Na de realisering van het Helperzwembad in 1925 begon het storm te lopen en nam het

ledenaantal sterk toe. In dat bad kon je ook cursussen volgen voor het diploma zwemonderwijzer. Zweminstructeur A. Vrugt laat ter plekke zelf zien hoe je kunt leren redden en duiken. Wanneer kort daarna de crisisjaren aanbreken probeert men de werkloosheid ook te bestrijden. Door middel van werkverschaffing kon men op goedkope wijze zweminrichtingen te bouwen. In het jaar 1933 o.a. in Loppersum, Winsum, Woltersum, Ten

Boer Zuidbroek en hier in Eenrum^a. Zwemdemonstraties worden ook veelvuldig georganiseerd, b.v. in Ulrum (juli 1931), Wehe tijdens de kermis (juli 1932) en Eenrum (juli 1933) door Karel Pronk uit Ulrum met zijn zwemclub (foto boven).

Ontstaan en voorbereiding

Voor het eerst kwam het voorstel om een zwembad aan te leggen aan de orde in de Eenrumer raadsvergadering van 10 maart 1932. De gemeente-geneesheer dr. Jitze Posthumus kwam er mee. Hij stelde ook voor om een riolering in het dorp aan te brengen en de schoonmaak van de Openbare lagere school beter te laten uitvoeren.

Een jaar later lezen we dat de Groene Kruis-vereniging en T.B.C. commissie het initiatief namen voor plannen tot het stichten van een zwembad¹. Ze werden hiertoe ook aangemoedigd door soortgelijke activiteiten in naburige gemeenten zoals bijvoorbeeld Ulrum, Winsum en Uithuizen. De gemeente-geneesheer zal van deze beide instellingen deelgenoot geweest zijn. Het gemeentebestuur schaarde zich toen ook achter dit voorstel en riep iedereen op naar de oprichtingsvergadering in Pieterburen te komen. De heer Karel Pronk uit Ulrum hield op die bijeenkomst een pleidooi voor de zwemsport.

Pronk was badmeester en zweminstructeur van de zwemplek van Ulrum. Ook had hij de functie consul van de Vereniging tot redding van drenkelingen. Vanaf 1924 was Karel Pronk inwoner van Ulrum en hij was een enthousiast pleitbezorger voor de zwemsport. Hij was stationschef in Ulrum en vertrok naar Friesland in 1938. De reden was de opheffing van de spoorlijn Winsum-Zoutkamp.

Voorafgaande aan de oprichtingsvergadering gaf Pronk met zijn Ulrumer zwemclub een demonstratie in het meer waar velen bij aanwezig waren. In de vergadering gaf ieder die er bij aanwezig was, zich op als lid van de Eenrumer zwemvereniging. Als bestuur koos men G. Boerma Gzn., voorzitter; J. Schelhaas, secr.; L. Lanting, L. Wiersum Tzn. (burgemeester); N. Boerma en dr. J. Posthumus.

Van Christelijke zijde werd als voorwaarde tot medewerking gesteld, dat het zwembad zondags gesloten blijft en gemengd baden niet worden toegelaten.

Daarna kwamen er twee plannen op tafel, een eenvoudig plan waarbij de grond gehuurd wordt en er 12 kleedhokjes komen. Het andere plan was om 40 are grond aan te kopen voor 1000 gulden en daar een bassin in te laten graven. Dit in het kader van de werkverschaffing met geldelijke ondersteuning van rijk en gemeente. Rond dat bassin zou dan een dijk en kleedkamers komen. Dit tweede plan werd niet gerealiseerd.

Toezicht in de vorm van een badmeester is ook een vereiste. Zonder toestemming van B en W mocht je geen zwem-inrichting beginnen. Men was namelijk bang voor de ziekte van Weil (rattenziekte). Ook de minister waarschuwde in 1933: Ratten kunnen zich nestelen onder omkleedruimtes en sluit vuilnis vooral goed af.

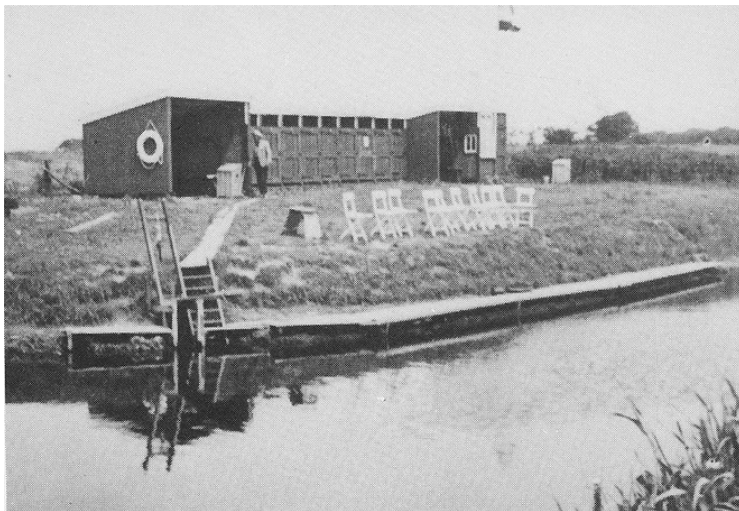
Bovendien was het van groot belang dat men leerde zwemmen. Er verdronken altijd nog veel kinderen en volwassenen omdat ze niet konden zwemmen. Zelfs schippers verdronken soms wanneer ze te water raakten.

Over de ontstaansgeschiedenis van de Eenrummer bad-inrichting schreef **Karst Jan Boonstra** al eens en dat verhaal is zo charmant dat het hier volgt:

Ik heb de tot standkoming vanaf het begin meegemaakt en ik kan er dus een kleine historie over vertellen. Dokter Posthumus was de man die het voor elkaar heeft gebokst, waarschijnlijk met de hoofden van de scholen. Hij deed veel in samenwerking met meester Ploegman van de openbare school in Pieterburen. Hij wist de mensen op een ludieke manier op de noodzaak van het zwemmen te wijzen. Het zwembad was voor de hele gemeente bestemd, dus ook voor de omliggende dorpen. Daarom werd er een bijeenkomst gehouden midden in de gemeente en wel op de brug Steentil in de hoofdweg naar Pieterburen, vlakbij de boerderij van Noordhuis. Er kwamen veel mensen op de been, de brug was tjokvol. Ook de brugleuningen waren bezet. Ik heb het zelf niet gezien, maar mijn vader was er wel bij aanwezig.

Dokter Posthumus hield zijn verhaal, maar overtuiging is natuurlijk een tweede. Plotseling was er een plons, iemand was van de brugleuning gevallen en je zag hem niet meer. Grote consternatie. Maar hij kwam weer boven en zwom naar de kant. "Zie je nu wel", zei dokter Posthumus, "als je kunt zwemmen is zo iets nooit een probleem, maar je moet het wel eerst leren. Het gaat daar gebeuren"... Hij wees in oostelijke richting. "Daar splitst het kanaal en daar komt het zwembad".

En het is doorgegaan. Veel ouders uit Eenrum, Pieterburen, Westernieland en Broek hebben hier zwemmen geleerd. In Eenrum moest je in de school leren 'droogzwemmen', dat wil zeggen met platte buik op een bankje. Dan kreeg je voorgeschoteld hoe je kon zwemmen in schoolslag, want daar begon je mee. Zo zal het in Pieterburen en Westernieland ook wel zijn

gegaan. Er was veel enthousiasme voor het zwembad. Op de foto staat een rijtje badhokjes met aan weerszijden een groot hok. De hokjes waren voor volwassenen – ook bij hen was er liefdeheerij – en de grote hokken voor de kinderen. Het was gezamenlijk verkleden. Het achterste hok op de foto was voor jongens en het voorste voor de meisjes. Op het begin was het onderkomen van de badmeester. Tot zover Boonstra.

Waar komt de zwemplek?

Op het kruispunt van twee maren bij het land van Derk Kalverkamp. De locatie daar werd ook gekozen, omdat Kalverkamp een groot promotor van het zwemmen was en de zwemplek vlakbij zijn boerderij lag. Bovendien had juist deze plek waar het Pieterbuurster- en het Westernielandstermaar zich splitsen, een mooie egale en schone zandbodem. Midden in het maar kon je als volwassene nog net je hoofd boven water houden.⁴

25 mei 1933 NvhN

6 mei 1935 NvhN

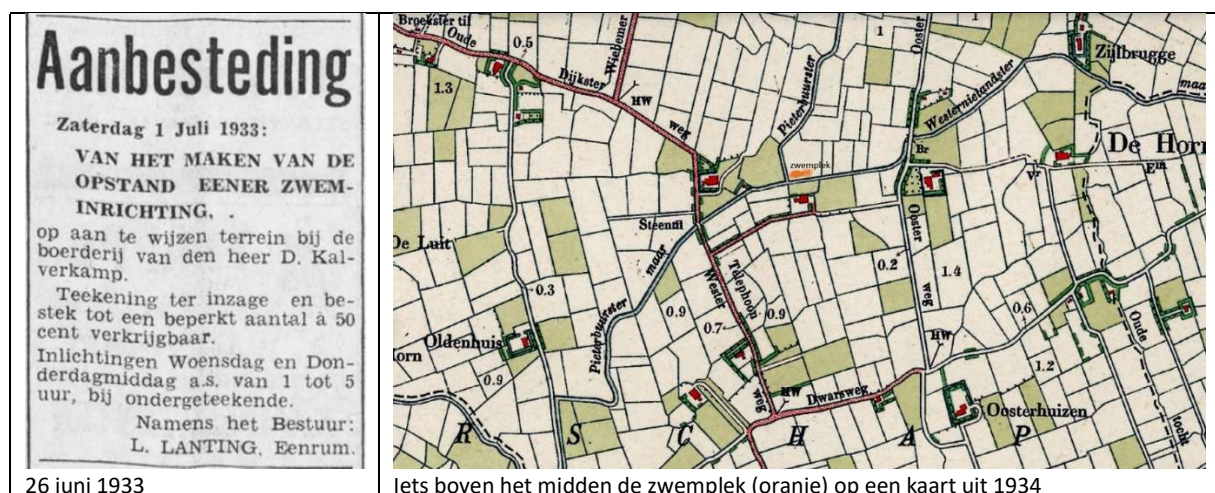
25 mei 1936 NvhN

Op het wensenlijstje staan natuurlijk een badmeester en kleedruimtes.

Met droogzwemmen werd direct begonnen op de lagere scholen van Eenrum, Pieterburen en Westernieland. Dat de badmeesters niet lang bleven zie je aan het herhaaldelijk plaatsen van advertenties waarin om een badmeester wordt gevraagd.

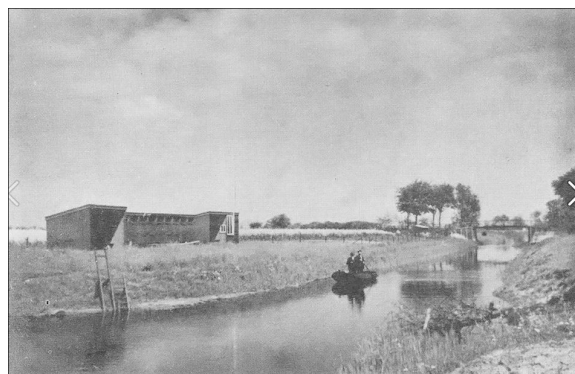
Via een advertentie kon men inschrijven voor het bouwen van een omkleedgelegenheid. Deze werd gegund aan de laagste inschrijver, E. Bos uit Uithuizen voor f 379.

De afstand tot de brug bij Kalverkamp was heen-en-weer 100 meter. Dat moest je met de schoolslag kunnen afleggen. De springplank was op de hoek gemonteerd, waardoor duiken ook tot de mogelijkheid behoorde. De entree was langs de achterzijde van de boerderij. Maar je kon ook vanaf het zandpad, nu Oosterweg, over een paadje naar de boerderij lopen en de zwemplek bereiken. Dan de 'Kalverkampbrug' over en daarna gelijk links. Dan was je er ook. Er waren zelfs twee jongens van Westernieland die met de kano kwamen.⁵

26 juni 1933

lets boven het midden de zwemplek (oranje) op een kaart uit 1934

De zwemplaats in de jaren dertig. In de schouw Derk Gerhard Kalverkamp en Derk Drent, trouwe kameraden bij jacht en visvangst. Kalverkamp was een legendarisch jager. Zijn hartstocht werd slechts overtroffen door de zuiverheid van zijn schot. Na het verlies van het rechteroog bij een jachtongeval, wierp hij met dezelfde trefzekerheid het geweer aan de linker schouder. Kalverkamp reed ook vroegtijdig op een motor. Boze tongen beweerden, dat hij

ongewild het duurrecord vestigde op de ronde: Pieterburen, 't Houweel, Wierhuizen, Broek. Vergeten hoe te stoppen, moest hij zijn benzinetank leegrijden.²

Op de achtergrond de brug uit 1912 door Kalverkamp aangebracht toen hij aan de overkant van het maar 12 ha land kocht van de familie Ritzema.³

De opening op 17 juli 1933

Karel Pronk uit Ulrum, zoals eerder vermeld, een groot voorvechter van de zwemkunst arriveerde met een ploeg jongens en meisjes uit Ulrum. Zij zullen een zwemdemonstratie geven op deze feestelijke dag. Ook de muziekvereniging van Eenrum 'Orpheus' was van de partij en speelde. Het talrijke publiek genoot van het gebeuren. Men kon de kleedruimtes bekijken die met rode en groene tinten versierd waren. In het midden de ruime kleedkamertjes en aan beide uiteinden bevond zich een grote ruimte voor kinderen om zich om te kleden. Jongens en meisjes keurig apart dus. Aan een kantoortje voor de badmeester was ook gedacht. Dat was de heer Koops uit Borgercompagnie. Langs de waterkant waren loopplanken aangebracht zodat men zich de voeten niet bezeerde en er was de springplank. Het woord zweminrichting is een eufemisme voor zo'n voorziening, aangezien het meestal om niet meer gaat dan een stukje beschoeiing of een steiger met een trap naar het water. In die beginjaren 30 van de vorige eeuw schoten zweminrichtingen overal in de omtrek 'als paddenstoelen uit de grond'. Jammergenoeg was er geen fotograaf bij aanwezig, want een foto van dit gebeuren, de opening met 'Orpheus' ontbreekt jammer genoeg.

Unieke foto van de Eenrumer zwemjeugd boven op de badhokjes.

Jaarvergaderingen van de zwemvereniging

In café De Pool vond in mei 1935 de eerste jaarvergadering plaats. Jitze Posthumus was de voorzitter. Er was 4000 maal gebruik gemaakt van de zweminrichting en er was een batig saldo van f 180. Hierover werd f 100 voor aflossing besteed. De contributie voor kinderen die de lagere school hadden verlaten werd verlaagd naar f 1.

Het jaar daarop vond in januari in café Van Gorsel in Pieterburen de jaarvergadering plaats, ook met Jitze als voorzitter. Nu waren er 5900 bezoekers geweest het afgelopen seizoen. Een uitbreiding met een kinderbadje was gerealiseerd met een glijbaan. Omdat de exploitatie

nog een tekort vertoonde, ging men 'goed gesitueerde' ouders benaderen om een extra bijdrage. Dan behoefde de toegang niet verhoogd te worden. Zo mogelijk wilde men in het komende seizoen ook een wedstrijd gaan houden.

Er waren 6132 bezoekers geweest meldde men in januari 1937 en een batig saldo van f 28,27. In café Pier in Eenrum in maart 1939 was een positief saldo van rond de 100 gulden. Men besloot de rest van de schuld af te lossen zodat dan de eigendommen schuldenvrij zijn.

Diploma zwemmen

B. was het vaardigheidsdiploma en C. het Groot diploma. Beide met veel meer eisen.

In september 1933 slaagden er 7 vrouwen uit Eenrum en T. Vos uit Pieterburen voor het diploma geoefend zwemster. Bij de mannen 9 uit Eenrum, 2 uit Pieterburen en de broers Dirk en Jan Sierts Wierenga uit Westernieland (beide zonen van het hoofd van de Gereformeerde school).

In augustus 1934 werd aan 12 meisjes en aan 3 jongens een diploma uitgereikt waaronder een aan Kart Jan Boonstra. Ook aan 5 vrouwen en de heer Pieter Cornelis Wierenga. Een maand later op 5 september kregen 12 meisjes, 3 jongens, 5 dames en de heer P.C Wierenga een diploma. Sommige van hen waarschijnlijk een B of C diploma, maar dat onderscheid wordt in het verslag niet gemaakt.

Bazars

Zowel in Eenrum (café Tivoli) als in Pieterburen werd in het voorjaar van 1935 een bazar gehouden voor de zweminrichting. Die bracht een netto saldo op van f 250. Het was die dag regenachtig weer maar toch kwamen velen op de attracties af. Behalve de gewone attracties als rad van avontuur, prijsschieten, loterijen, enz., werden verschillende toneelstukjes, voordrachten en tableaux gegeven.

Ook in november 1938 was er in hotel Tivoli een bazar met o.a. schieten, sjoelen en balgooien afgewisseld met toneel en dans. Dit alles om de kas van de zwemvereniging te spekken.

Afspraken en klachten

Op 22 juni 1936 krijgen B & W van de gemeente een brief binnen van de Vrijzinnig Christelijke Jeugd Centrale, afdeling Eenrum. Ze laat daarin weten dat tegen de afspraken in die bij de oprichting gemaakt zijn, het bad toch open is op zondagmorgen van 9-11 uur. Omdat dit fnuikend is voor het kerkelijk en godsdienstig leven van de Nederlands hervormde gemeente alhier, vraagt ze dringend de zweminrichting op de zondagmorgen te sluiten. Van het bestuur tekenen 5 personen waarvan H.H. Knol de voorzitter is.

Zwemclub Eenrum

In 1939 werd een echte zwemclub opgericht met de naam **G.E.Z.C.**, dat waarschijnlijk **Gemeenschappelijke Eenrumer ZwemClub** betekende. Helaas ontbreekt elk spoor van deze club tot op heden.

Zwemplek op de kruising. Namen van de jongens en meisjes niet bekend.

Zwemwedstrijden

De eerste zwemwedstrijd werd gehouden op zaterdagmiddag 26 augustus 1933. Er waren twee groepen, nl. leden en abonnee's (A). Was je geen lid of abonnee dan viel je in de groep Vrije aangifte (B). Binnen de groepen onderscheidde men jongens, meisjes, heren, veteranen en dames. Jongens en meisjes konden zwemmen met of zonder drijfmiddel. De verschillende zwemuitvoeringen waren schoolslag, vrije slag en bij groep B ook afstandduiken. De eerste twee bij het afstandduiken, L. Bruins uit Winsum en G. Boerma uit Pieterburen bleven respectievelijk 34 en 24 meter onder water voor ze weer opnieuw adem haalden. De meeste winnaars kwamen uit Eenrum, maar ook uit Pieterburen, Mensingeweer en Winsum.

In augustus 1934 organiseerde men ook kanovaren voor jongens en blinddoek zwemmen voor dames. Wie daar wonnen? Het kanovaren werd gewonnen door Jan Boerma, Roelof Koops, Jan Slagter en Thomas Bieleveld. Het blinddoek zwemmen door D.O. Reitsma en Jannie Maring.

Ook in augustus 1936 was er weer een wedstrijd. Aan de winnaars werden 's avonds in Tivoli orizzen uitgereikt.

ZWEMBAD EENRUM.

**ZWEMTOCHT
1500 M.**

op **ZATERDAG 10 JULI**, 's mid-
dag 4 uur (n. t.)

Maximum tijd 50 minuten
voor Heren; 1 uur voor Dames.
Inleg 25 cent.

Iedere deelnemer ontvangt
een diploma.

Aangifte voor of op Woens-
dag 7 Juli bij den Secretaris
J. SCHELHAAS, Eenrum. Giro
No. 198771, of bij den Bad-
meester G. DE WILDE.

Nieuwsblad van het Noorden 3 juli 1937:

In het Pieterbuurstermaar vanuit de badinrichting. Een diploma kon worden uitgereikt: De dames: G. Pier, T. Diephuis, A. de Vries, L. Voos, A. Voos. M. Scholtens, T. Kersaan, A. Bouwman en D. Reitsma te Eenrum, T. Ritzema, J. Rijzenga, B. Brecksema, T. Vos te Pieterburen, D. Bakker te Molenrij, A. Pronk te Ulrum, G. Bolt, T.H. Brands, H.C. Smit en E. Wiersema te Warffum, H. Toxopeus en F. Toxopeus te Zoutkamp en J. Buisman te Winsum. De heren: G. Vos, Joh. Schelhaas, M.O. Kalverkamp, K.J. Boonstra en M. Korendijk te Eenrum. B.G. Bakker en B. Tent te Ulrum, J.S. Wierenga en J. Boerma te Westernieland, J. de Boer en J. Sikkema te Warffum, G. van der Veen, H. Sinnema en G.J. Wunderink te Groningen. Eén deelnemer verkreeg geen diploma. Wegens de ongunstige weersgesteldheid was de publieke belangstelling gering.

In juli 1938 volgde na de wedstrijden een demonstratie van zwemslagen, duiksprongen en diverse manieren om drenkelingen te redden. Met veel publiek dat alles met applaus beloonde. Ook in september van dat jaar hield de Zwemclub Eenrum G.E.Z.C. onder leiding van badmeester Ter Heide zwemwedstrijden. Ondanks de watertemperatuur

van 16 graden was er een flinke belangstelling. Een onderdeel er van was diploma zwemmen over de afstand 1500 meter waar 7 personen zich voor meldden en die deze afstand binnen de gestelde tijd aflegden. Dat waren uit de gemeente Eenrum: Fien Meisner, Dirk E. Wierenga, H.A. Jelsema en J. Dijk.

's Avonds was er een gezellige avond met pantomime, muziek en een vreugdevuur.

1938. Links Martje Scholtens, rechts Tine Kerzaan.

1936 Op de foto o.a. van boven naar beneden en van links naar rechts: Grietje Aldershof, Martje Scholtens, 3x onbekend, Dini Voos, Dien Spoelman, Zus Staal, Ina Noordhuis, Aaf vd Muil, Tine Diephuis, Willie Pier en mw. Rausch.

Badmeesters in de loop der jaren

Koops uit Borgercompagnie vanaf opening op 22 juli 1933

W.H. Dobbinga vòòr 18 september 1935

G. de Wilde Groningen, benoemd 29 mei 1937

A.J. ter Heide uit Meppel, 23 februari 1938

Henk Pieterman (?)

Michiel Kalverkamp, zoon van boer Derk Kalverkamp (?)

Opheffing

Begin 1942 laat de Secretaris Generaal van het Departement van Sociale Zaken weten dat er een vergunning nodig is voor een zweminrichting. Die moet via de burgemeester worden aangevraagd en wordt pas verleend nadat de pharmaceutische inspecteur der volksgezondheid advies heeft uitgebracht. Bestaande zweminrichtingen mogen nog ten hoogste 6 maanden open zijn in afwachting van een vergunning.

Die vergunning zal waarschijnlijk niet aangevraagd of niet verkregen zijn.

Op 5 november 1943 ontvangt Jitze Posthumus de volgende brief van B & W:

Hierbij bevestig ik de bespreking met U, als vertegenwoordiger van het "zwembad" alhier, waarbij werd overeengekomen, dat de gemeente Eenrum de afbraak van het zwembad koopt voor den prijs van f 211, - onder de voorwaarde, dat de gemeente zorgt voor het in orde maken van het terrein van de zweminrichting in den oorspronkelijken toestand.

De Burgemeester van Eenrum J. Vos en de Secretaris G. Keulen. Archief HKE

Noten:

a Zwemkroniek jaargang 11 (1933/34), p216

1 Nieuwsblad van het Noorden 31 mei 1933

2 Nutsspaarbank Eenrum 1871-1971, p21

3 Provinciale verslagen 1912, p112: Door D.G. Kalverkamp te Eenrum is over het Westernielandster maar nabij het Pieterbuurstermaar een vaste brug voor particulier gebruik gebouwd met doorvaartwijdte van 8.25 m en hoogte van 3 m boven Hunsingopeil

4 Facebook

5 Boonstra, Karst Jan, Leven in Eenrum tussen 1924 en 1940. Herziene uitgave. – 111 p.

- Zwembad in Eenrum door Jan H. van der Muil in: De Ainrommer juni 2020 p8-10

Met dank voor de bereidwillige hulp van Jan van der Maar (Historische Kring Eenrum).

2 is Aafke Westra

Opmerking auteur:

Kortgeleden werd de krant Nieuwe Provinciale Groninger courant toegevoegd aan Delpher. Deze courant besteedde geen enkele aandacht aan het zwemmen in de gemeente Eenrum over deze periode! Mijn vermoeden is dat de christelijke signatuur hen er van weerhield.

NvhN 22 april 1939